

Використане П. Кулішем слово *брязнутися*, що означає «важко, з шумом упасти» [4, I, с. 243], сприяє розширенню рецепції описуваної дії, оскільки крім візуальної уяви самого падіння, з'являється ще й певний аудіальний образ, що створило тіло, різко торкнувшись підлоги: укр. *Бідна так і брязнула об землю* [I, с. 112]. Ця лексема виступає безеквівалентною щодо англійської мови і тому при перекладі описаний вище звуковий ефект зникає і залишається лише візуальний опис дії: *She fell (впасти) to the floor* [II, с. 47].

Використання, характерної для розмовного стилю, лексеми *репетувати*, що має значення «сильно кричати, видавати зойки від болю, переляку» [4, VIII, с. 509] створює в українському тексті роману ефект хаотичності, а інтерпретація цієї лексеми у перекладному варіанті надає описуваній ситуації відтінку урочистості та офіційності: укр. *Зніме вгору в одній руці чарку чи ківш, а в другій шапку з голови да й репетує, що Іван Мартинович і день і ніч побивається за людським щастям* [I, с. 121] – англ. *Some raise full glasses in one hand and their caps in the other and proclaim loudly (голосно проголошувати) that Ivan Martynovych had always cared about human happiness* [II, с. 52].

Помітна відмінність між двома культурами втілена у слові *закусувати*, що в даному контексті означає «заїдати щонебудь випите» [4, III, с. 178], вживається автором оригінального твору для ілюстрації звичайної для українців побутової ситуації, у якій після прийому спиртної напою слід щось з'їсти: *А той прийшов до стовпа, випив коряк горілки, іще й похвалив, що добра горілка, закусив калачем, узяв у руки кий* [I, с. 126]. При перекладі значимість вищеописаної дії для українців не береться до уваги і тому в англійській інтерпретації вживається денотативно збідніле слово *їсти*. – *Puhach approached the pole, drank a cup of brandy and ate (їсти) a cookie* [II, с. 55].

В одному з епізодів роману «Чорна рада» використано лексему *лізе*, що означає «іти поволі, долаючи неміч, утому». [4, IV, с. 510], а при перекладі відтінок, що вказує на фізичні відчуття героя, втрачається: *Cherevan came (заходить) into the room, completely out of breath* [II, с. 8] – *Як ось і лізе Черевань, сопучи, через поріг* [I, с. 51]. Англословний читач усвідомлює лише сам факт виконання фізичної дії, а про втому дізнається тільки з подальшого контексту.

В оригінальному тексті для опису повстання, крім лексеми бунтувати («підбурювати до бунту» [4, II, с. 256]) вживається лексема («хвилювати кого-небудь, сіяти неспокій серед когось» [4, II, с. 94], що передає вплив на емоційний стан людей: *Тільки смуцає мене, що запорозькі гультаї баламутять не одно сільське посілляство, бунтують вони й міщан против козацтва* [I, с. 72]. При перекладі опис впливу на емоційний стан випущено, що значно збіднює естетичну та змістову насиченість даного уривка: *I am worried, though, because the Zaporozhians are arousing (ніднимати) not only the village population but the townsmen as well – against the Cossacks* [II, с. 22].

Неповторність менталітету українського народу можна простежити порівнюючи, як у тексті оригіналу та перекладному тексті передається відчуття задоволення: *Череваниху назвав гетьман, вітаючись, рідною ненею. Вона аж помолодішала і вже нащобетала йому всячини* [I, с. 70]. *The Hetman called Mrs. Cherevan his own mother and she was very pleased (була задоволена), chattering continuously* [II, с. 21]. Реципієнт англійського тексту усвідомить, що у героїні покращився емоційний стан, а реципієнт українського тексту в додаток до цієї інформації ще й встановить асоціативні зв'язки між словом *помолодішати* (відчуття себе молодшим [4, VII, с. 133]) і впливом позитивних факторів на фізичний стан людини.

Висновки. Отже, у проведеному дослідженні було здійснено огляд наукових обґрунтувань явища безеквівалентності у працях відомих лінгвістів; виокремлено найголовніші визначальні характеристики безеквівалентної лексики; виділено шляхом зіставного аналізу особливе семантичне та конотативне наповнення; опрацьовано деякі практичні аспекти вивчення аналізованої групи слів; здійснено зіставний аналіз функціонально-семантичного наповнення безеквівалентних назв на позначення дій за допомогою синхронного читання оригінального та перекладного варіантів твору «Чорна рада». Було виявлено, що у результаті інтерпретації безеквівалентних назв дій їх конотативне та семантичне наповнення часто збіднюється чи взагалі втрачається. Такий висновок підтверджує думку про те, що безеквівалентні лексеми є яскравим підтвердженням цінності мовотворчої спадщини П. Куліша та проявом ідіоетнічності української мови.

Література:

1. Влахов С. Непереваемое в переводе / С. Влахов, С. Флорин. – М. : Международные отношения, 1980. – 352 с.
2. Кумеда О. П. Ідіолект П. О. Куліша на тлі східнополіського діалекту: автореф. дис. на здобуття наук ст. канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / О. П. Кумеда. – К., 2011. – 20 с.
3. Слободянюк Н. Ю. Український національно-культурний компонент у мові художньої історичної прози Пантелеймона Куліша : автореф. дис. на здобуття наук. ст. канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / Н. Ю. Слободянюк. – К., 2001. – 20 с.
4. Словник української мови: В 11 т. – К. : Наукова думка, 1970–1980.

Джерела:

1. Куліш П. О. Твори в 2 т. / П. О. Куліш ; [вступ. ст. Є. К. Нахліка]. – К. : Наук. думка, 1994. – Т. 1. – 752 с. (Б-ка укр. літ. Укр. нова літ.).
2. Kulish P. The Black Council / translated from Ukrainian by George S. N. and Moira Luckyj [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.utoronto.ca/elul/English/218/BlackCouncil.pdf>.

УДК 81'42'37:316.77

Л. В. Губа,

асистент кафедри іноземної філології Національного Транспортного Університету, м. Київ

СТРУКТУРА ПРОСТОРОВОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ТЕКСТІВ МАЛОЇ ПРОЗИ ГЕРМАНА ГЕССЕ

Стаття присвячена дослідженню структури просторової організації текстів оповідань та казок видатного німецького письменника Германа Гессе. Авторкою було визначено поняття просторової структури тексту, її власності та основні характеристики. Критерієм виділення просторових областей просторової структури тексту є спосіб концептуалізації простору та просторових відношень письменником текстів, що аналізувалися.

Ключові слова: художній текст, конструювання простору, засоби вербалізації, просторові відносини в тексті, Герман Гессе.

В статье рассматривается структура пространственной организации рассказов и сказок известного немецкого писателя Германа Гессе. Автором было определено понятие пространственной структуры текста, его свойства и ос-

новые характеристики. Критерием выделения пространственных областей пространственной структуры текста есть способ концептуализации пространства и пространственных отношений писателем проанализированных текстов.

Ключевые слова: художественный текст, конструирования пространства, средства вербализации, пространственные отношения в тексте, Герман Гессе.

The article investigates the spatial structure organisation of the short stories and tales by Hermann Hesse. The author defined the concept of the spatial structure of the text, its properties and main characteristics. The criterion for the selection of spatial domains of the spatial structure of the text is a way of conceptualizing the space category and spatial relations by the writer of the analyzed literary texts.

Keywords: literary text, space construing, means of verbalisation, spatial relations in the text, Hermann Hesse.

Лексика із просторовим та предметним значеннями у конкретному художньому тексті утворює просторову структуру тексту, під якою ми розуміємо когнітивно-семантичну єдність усіх просторових відношень та просторових значень художнього тексту та просторових відношень, що утворюються у ньому.

Просторова структура текстів Германа Гессе характеризується власною ієрархічною організацією, для утворення якої важливу роль відіграє сфера репрезентації просторових відношень та функціонально-семантичне розшарування лексики, яка виражає локальність.

Новизна дослідження зумовлюється відсутністю системного аналізу просторової організації текстів малого епічного жанру німецького письменника Германа Гессе.

Матеріалом статті слугують оповідання та казки Германа Гессе.

Просторова структура тексту як особлива мовно-семантична система має досить складну та своєрідну організацію, складові елементи якої пов'язані між собою.

Просторова структура тексту – гармонійна, логічно упорядкована структура, в основі організації якої лежать когнітивно-семантичні відношення компонентів. Поле просторових відношень та значень, які утворюють різні просторові області просторової структури текстів Германа Гессе, є дуже об'ємним та багатовимірним. Основною властивістю даної структури є її цілісність, яка забезпечується віднесеністю простіших одиниць до більш складних.

Критерієм виділення просторових областей просторової структури тексту був спосіб концептуалізації простору та просторових відношень автором текстів, що аналізувалися. Ядром кожної області є множина значень, які об'єднуються довкола певної семантичної домінанти.

Комунікативно-зорієнтована сфера просторових відношень зумовлена суб'єктивною орієнтацією. Причому точкою відліку, тобто центром просторової координації об'єктів та подій, що описуються, буде мовець. Комунікативну спрямованість, що пов'язана із конкретним мовним актом, у якому мовець є природним центром мовленнєвої ситуації, мають займенникові прислівники *hier, dort, daher* та інші. Вони мають дійсничу природу та відображають мовну ситуацію, до числа обов'язкових компонентів якої відноситься мовець (адресат, час, місце мовлення), що відповідає введеній К. Бюлером структурі *Ich – hier – jetzt* (Я – тут – зараз) [5].

Для опису просторового дейксису важливою є, окрім мовця, позиція спостерігача, яка ніби визначає оптику тексту та організовує конкретні просторові координати (*links, rechts, oben, unten* тощо).

Отже, проаналізований матеріал дозволяє диференціювати різні рівні просторових відношень з урахуванням лінгвістичних та екстралінгвістичних факторів.

Центром просторової області буде семантика простору, яка міститься у різних словах і складає основу їх номінативності (референтності), об'єднаних за ознакою денотативності. Напр., *das Gebiet, die Gegend, der Wald, die Stadt* (у випадку, якщо це область реального (географічного) простору), *das Gefühl, die Erinnerung, die Seele, das Herz, die Liebe* (якщо це буде область психологічного простору) та *der Magier, der Zaubertrank* (для області фантастичного простору).

Коли ми намагаємося встановити семантику власне просторових відношень, виражених у формі іменників, їй потрібно шукати не у лексичному значенні самого іменника, а скоріше у релятивному значенні його форми, відмінку, артикля, а іноді прийменника. У семантиці самого іменника може міститися той чи інший конкретний номінативний зміст (наприклад, назва місця дії). Тому значення власне просторових відношень залежить не від лексичного, а від граматичного значення слова.

Таким чином, значення власне просторових відношень – це результат взаємодії лексичного та граматичного значень, тобто це такий тип відношень, у які вступає дане слово з іншими словами чи із загальним значенням речення.

Отже, це доводить існування зв'язку між лексичним та синтаксичним рівнями у випадку, якщо вони виражають просторові відношення; центральне положення першого та здатність другого варіативно використовувати семантику слів, які часто не мають ніякого відношення до просторової лексики, у обставинах місця.

Синтаксичний рівень – найпродуктивніший засіб передачі просторових відношень. Саме на синтаксичному рівні локальна номінація трансформується у власне просторові відношення.

Найважливіша ознака категорії простору – взаємодія із категорією часу. І. Р. Гальперін зазначає, що «континуум – це категорія, що забезпечує конкретність, реалістичність опису. Тому часова та просторова конкретність у художньому зображенні є лише умовним «заземленням» змістово-фактуальної інформації» [2, с. 89]. Крім того, просторовий континуум має властивості протяжності, розмірності.

Простір в художньому тексті – це область уяви. Ю. Лотман визначає його як «<...> модель світу даного автора, що виражається мовою його просторових уявлень»; він також наголошує, що «<...> це континуум, у якому розміщуються персонажі та виконується дія» [3, с. 252–253, 258]. Таким чином, простір у літературному тексті – це особлива модель відображення об'єктивного світу, який творчо сприймається автором. Це важливий структурно-змістовий компонент тексту, який тісно взаємодіє з часом, який виражає відношення координації між діючими персонажами та подіями, що відбуваються.

Просторова організація текстів малого епічного жанру Германа Гессе, говорячи словами Ю. Лотмана, – це певна *модель світу, що була створена автором*. Як показує наше дослідження, природа у концепції художнього світу Г. Гессе є всеохоплюючою, вона є початком (невіддільною частиною) Всесвіту. Світогляд Гессе має пантеїстичний характер, тобто визнання присутності Бога в усіх речах, тому ми не відчуваємо якоїсь границі між матеріальним та духовним світом, часто спостерігаємо вихід до «космічного світу». У його творах птахи та тварини розмовляють, дерева та рослини думають, природні явища персоналіфікуються. Причому персоналіфікуватися може навіть людська психіка (у даному прикладі свідомість відпочиває, як людина): Автор майстерно змальовує процеси, що відбуваються у мозку героя: «*Nun langsam erholte sich*

sein Bewußtsein, da richtete er sich plötzlich auf, sah an sich nieder und suchte Stützen für sein Gedächtnis zu gewinnen» [6, с. 262].

Усі явища природи, усе живе, все матеріальне та духовне пов'язане між собою та постійно взаємодіє. Світ у текстах Германа Гессе репрезентується як малюнок, картина. Нам також відомо, що Г. Гессе полюбляв малювати та залишив багато чудових картин у спадок нащадкам. Цю «техніку малювання» письменник використовує, будуючи простір у своїх творах, де ми бачимо і живописні пейзажі, і застигли натюрморти, і окремі «живі» кадри життя, у яких йому вдається відтворити яскраву динаміку руху чи спокою. Часто Г. Гессе малював картини до своїх творів, особливо йому подобалися італійські мотиви та природа.

Досліджуючи зразки малої прози Германа Гессе ми дійшли висновку, що автор у своїх текстах майже ніколи не зображує картину подій повністю, зосереджується або на якомусь одному типу сприйняття, або на двох-трьох типах (наприклад, візуальний, слуховий та смаковий), тим самим спонукаючи своїх читачів застосовувати закон «хорошого» гештальту, який використовується у психології, коли спостерігачі (у нашому випадку – реципієнти тексту) можуть самостійно доповнювати відсутні елементи. Г. Гессе концентрує увагу читача в основному на зорових та слухових образах, при домінуючій позиції яких «домальовуються» інші відсутні елементи зображуваної картини чи події, з чого аналогічно можна зробити висновок, що також у мовних описах не потрібно наводити всі деталі експліцитно для створення зв'язного простору реципієнтом.

Наприклад, у реченнях *«Ihr blaues Kleid und sein großer schwarzer Hut waren noch lange zu sehen»* [8, с. 101], *«Vom fernen Gestade her liefen unzählige schmale Stege aus weißem, rotem, blauem, gelbem, grünem Licht in den dunklen See, zitternd von dem Ruderschlag der Boote, im Kielwasser jedes Schiffes zerbrechend, tausendmal in Funken zersplittert und immer wieder ersehend. Und unerträglich stiegen in jedem Augenblick aus dem Lichtmeer hoch und freudig die Raketen»* [10, с. 9], *«Tag um Tag stieg blau und heiß in zartem Dunst herauf, leuchtete in kristallinen Morgenstunden, loderte in der Mittagspracht und prangte gegen den Abend hin, in sehnsüchtig weichen, seligen Farben verblutend, indes die Nächte schon mit scharfer Kühle und in der ersten Frühe mit dichten Nebeln den Herbst heranzuführen»* [9, с. 7] спостерігаємо характер зорового сприйняття спостерігача; у реченнях – *«Wieder schwieg Friedrich. Man hörte eine Uhr vom Nebenzimmer herüber ticken, so still war es»* [9, с. 340], *«Die große Uhr schlug zehn <...>»* [7, с. 148], *«Dann erhob sich Waiblinger, nahm ein Schreibheft zu Händen, das auf dem Tisch lag, und begann mit feierlicher Stimme zu reden...»* [10, с. 93], *«Du sprichst so, sagte er so leise, daß Friedrichs zornige Stimme noch während seiner stillen Worte im Zimmer nachzutönen schien – du sprichst so, als ob das in meinem Willen läge...»* [10, с. 337], *«Schon seit Beginn der Dämmerung waren allerorten einzelne verfrühte Schüsse ertönt, und als nun mit der sinkenden Nacht, hier wie auf jedem Turm des Landes, die Kirchenglocken feierlich zu läuten anfangen, strahlte der schon zuvor aus vielen Fenstern her erhellte Strand plötzlich in reichem Lichte auf, Schüsse fielen überall, bengalische Flammen erstanden in dunstigem Rot oder geisterhaft bleichem Grün, und kaum waren die vielen Glocken verstummt, so brach große und kleine Musik überall aus den gastlichen Gärten»* [10, с. 8], *«<...> begannen oben in der blauen Finsternis die Sterne leise zu tönen, und während Martin fühlte, daß er jetzt die Liebe und den Tod und das Süßeste koste, was ein Mensch erleben kann, hörte er die Welt um ihn her in einem feinen Reigen klingen und sich bewegen...»* [10, с. 25] слухове сприйняття; характер тактильного сприйняття репрезентовано в реченнях *«Hans nahm seine hagere, noch seltsam kraftvolle Hand»* [8, с. 149], *«Mörrike schüttelte den Kopf und fuhr mit den Fingern durch sein blondes, frauenhaft zartes Haar»* [10, с. 94]; а приклад нюхового сприйняття – *«Schweigend hatten die Freunde eine Weile den Rauch aus ihren Pfeifen gesogen und dem stillen Mann am Fenster zugeschaut»* [9, с. 93].

Хоча інколи зустрічаються приклади, у яких присутні всі типи чуттів, як-от у наступному реченні: *«Wie eine bereitstehende Salzlösung oder ein stilles Wintergewässer nur einer leisen Berührung bedarf, um plötzlich in Kristallen zusammenzuschließen und gebannt zu erstarren, so war mit jenem Schwalbenfluge dem jungen Dichtergemüt plötzlich der Neckar, die grüne Zeile der stillen Baumwipfel und die schwachdunstige Berglandschaft dahinter zu einem verklärten und geläuterten Bild erstarrt, das mit der erhobenen, feierlich-milden Stimme einer höheren, dichterischen Wirklichkeit zu seinen zarten Sinnen sprach»* [10, с. 85].

При першому ж знайомстві з текстами описів Германа Гессе ми помітили, що явні, експліцитні вказівки на форму об'єктів зустрічаються в них не так вже й часто. Причина цього очевидна: більшість категорій фізичних об'єктів, що позначаються окремою лексемою, володіє інваріантом форми, одержуваної в результаті процесу схематизації форм конкретних представників даної категорії об'єктів.

Схематизація передбачає два складники – ідеалізацію і абстракцію. Ідеалізація полягає в тому, щоб знайти в об'єкті ознаки, які дозволяють віднести його до певної схеми, а абстракція – у тому, щоб ігнорувати інші, нерелевантні для даної схеми, ознаки об'єкта. Не вдаючись в деталі того, що собою являють подібні ідеалізовані схеми форм (когнітивна наука не прийшла ще до єдиної думки щодо цього), ми будемо виходити з того, що це фігури в повсякденному розумінні цього слова, тобто «сукупності певним чином розташованих крапок, ліній, поверхонь або тіл» [4, с. 605].

В. Гак стверджує, що вихід за межі простору «дає значно більший матеріал, оскільки просторові поняття... часто стають об'єктом переносного використання номінацій. Просторові номінації переносяться в сферу інших семантичних полів не лише на рівні окремих лексем або синтагм (словосполучень), але і на рівні речень» [1, с. 673]. Наприклад, спостерігається аналогія протяжності в просторі та протяжності в часі (довгий день), використання простору для вираження інтенсивності (сильний холод), психічних переживань (брати близько до серця), стану (окрилений мрією), зміни стану через психічні переживання (мороз по шкірі пішов). Семантичні перетворення в лексиці проявляються таким чином: в семантиці самих слів, похідних слів, фразеологізмів [там само, с. 64].

Отож, поділ простору та його вимір здійснюється людиною для себе і відносно себе, незважаючи на її непричетність до створення навколишнього світу, вона відіграє головну роль у сприйнятті, використанні, членуванні та мовному вимірі простору.

Якщо розглядати ритмічну організацію текстів Г. Гессе, то головною її характеристикою є особлива музичальність, яка відіграє важливу роль у просторовій структуризації творів. Музичальність ритму, що проявляється на різних рівнях тексту (від інтонаційно-звукової та лексико-синтаксичної структури до рівня композиції), дає змогу читачеві правильно підібрати стратегію сприйняття твору. Наведемо приклад:

«Ich lag müde ausgestreckt, das Kinn auf den Händen, im Auge und im Herzen die Stille und Wildnis dieses Herbstes. Ich wünschte so abseits und ungekannt lange zu liegen und mich in der schwermütigen Müdigkeit des Waldes und Schilfes mit aufzulösen. Ungelesen lag der aufgeschlagene Homer neben mir, er hatte in dieser Todesstille keine Macht über mich» [8, с. 10–11]. Музичальність ритму у даному випадку досягається комбінуванням різних типів речень – складносурядних та складнопідрядних, застосуванням інверсії, чергуванням довгих та коротких приголосних, використанням співзвучних слів.

У даному фрагменті репрезентовано психологічний простір, оскільки в ньому описуються почуття та емоції героя, причому автор використовує чудові та яскраві стилістичні фігури, які дають змогу реципієнту тексту ще глибше відчувати

психологічний простір, що виражається метафорою (*im Auge und im Herzen die Stille und Wildnis dieses Herbstes*). Увага може також акцентуватися на якихось деталях у оточенні героя чи опису атмосфери, що панує у певний час, наприклад **in dieser Todesstille** репрезентує абсолютну тишу, причому метафора тут виступає чудовим засобом, яка хоча і не містить прямих лексичних одиниць, які б позначали поняття «звук».

Ще однією особливістю побудови просторової структури у малій прозі Германа Гессе є **злиття часу та простору**: *«Unser Kloster war von mehreren kleinen Seen umgeben. Unter diesen war der kleinste, ein brauner, verschilter Waldweiher, mein Liebling. Eingefasst von Buchen, Eichen und Erlen lag er unbewegt in ewiger Windstille dunkel im breiten Schilfgürtel, überhängende Äste und ein rundes Stück Himmel spiegelnd. Ein verwilderter Weg war das halbe Jahr von braunem Eichlaub bedeckt...»* [8, с. 10]. Вираз у наведеному уривку *«Eingefasst von Buchen, Eichen und Erlen lag er unbewegt in ewiger Windstille dunkel im breiten Schilfgürtel»* показує нам просторові дані (*Eingefasst von Buchen, Eichen und Erlen lag er unbewegt... im breiten Schilfgürtel*), які плавно і гармонійно зливаються із часовими даними (*in ewiger Windstille*).

Проведений аналіз висвітлює механізм конструювання простору в художніх текстах Германа Гессе та виділяє основні принципи такого конструювання.

Література:

1. Гак В. Г. Пространство вне пространства / В. Г. Гак // Логический анализ языка. Языки пространств. – М. : Индрик, 2000. – С. 127–134.
2. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования: [монография] / Илья Романович Гальперин. – М. : Наука, 1981. – 189 с.
3. Лотман Ю. М. В школе поэтического слова. Пушкин. Лермонтов. Гоголь : [Кн. для учителя] / Юрий Михайлович Лотман. – М.: Просвещение, 1988. – 352 с.
4. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка: 80 000 слов и фразеологических выражений / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова. – 4-е изд., доп. – М. : Азбуковник, 1999. – 944 с.
5. Bühler K. Sprachtheorie. Die Darstellungsfunktion der Sprache / Karl Bühler. – Jena : Gustav Fischer, 1992. – 434 S.

Список джерел ілюстративного матеріалу:

6. Hesse H. Die schönsten Erzählungen / Hermann Hesse. – Frankfurt am Main : Suhrkamp Verlag, 2004. – 455 S.
7. Hesse H. Sämtliche Werke in 20 Bänden und einem Registerband. B. 1: Jugendschriften / Hermann Hesse // Volker Michels (Hrsg.). – Frankfurt am Main : Suhrkamp Verlag, 2001. – 690 S.
8. Hesse H. Sämtliche Werke in 20 Bänden und einem Registerband. B. 6: Die Erzählungen 1900–1906 / Hermann Hesse // Volker Michels (Hrsg.). – Frankfurt am Main : Suhrkamp Verlag, 2001. – 623 S.
9. Hesse H. Sämtliche Werke in 20 Bänden und einem Registerband. B. 7: Die Erzählungen 1907–1910 / Hermann Hesse // Volker Michels (Hrsg.). – Frankfurt am Main : Suhrkamp Verlag, 2001. – 507 S.
10. Hesse H. Sämtliche Werke in 20 Bänden und einem Registerband. B. 8: Die Erzählungen 1911–1954 / Hermann Hesse // Volker Michels (Hrsg.). – Frankfurt am Main : Suhrkamp Verlag, 2001. – 546 S.

УДК 811.151.2'367.321

О. В. Гурко,

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпропетровськ

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗНАЧЕННЯ СТВЕРДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИМИ ОДИНИЦЯМИ

У статті подано три групи фразеологічних одиниць, що виражають ствердження. Виокремлено найпродуктивніші семантичні розряди експресивного ствердження та з'ясовано основні засоби формування стверджувального значення в українських фраземах.

Ключові слова: фразеологічні одиниці, значення, ствердження, групи, порівняльні звороти.

В статье подано три группы фразеологических единиц, которые выражают утверждение. Выделены самые производительные семантические разряды экспрессивного утверждения и выяснены основные средства формирования утвердительного значения в украинских фраземах.

Ключевые слова: фразеологические единицы, значение, утверждение, группы, сравнительные обороты.

Three groups of phraseology units which express affirmation are analyzed in the article. The most productive semantic groups of expressive affirmation are selected and the main means of forming of affirmative meaning in the Ukrainian phraseological units are found out.

Key words: phraseological units, meaning, affirmation, groups, comparative turns.

Серед засобів вираження ствердження в українській мові високою продуктивністю вирізняються фразеологічні одиниці. Питання про вивчення фразеологізмів, способів їх реалізації давно цікавить мовознавців як у загальнотеоретичному, так і в практично-методичному планах. Цю проблему розглядали такі видатні лінгвісти, як В. В. Виноградов [3], Л. А. Булаховський [2], О. О. Селіванова [7], В. Д. Ужченко [8], Е. О. Головань [5], Н. С. Хороз [10] та ін. Однак окремої наукової розвідки, присвяченої описові реалізації фразеологічних одиниць у контексті категорії ствердження, у сучасному українському мовознавстві немає. Саме тому об'єктом нашого дослідження є фразеологізми у зв'язку з вивченням категорії ствердження. У пропонованій статті маємо на меті класифікувати фразеологічні одиниці за характером вираження ствердження, виокремити найпродуктивніші семантичні розряди експресивного ствердження та з'ясувати основні засоби формування стверджувального значення в українських фраземах. Матеріалом для аналізу стали одиниці фразеологічного словника української мови.

В енциклопедії «Українська мова» автор статті М. Ф. Алефіренко зазначає, що фразеологізм, фразеологічна одиниця, фразеологічний зворот, фразема – це нарізно оформлений, але семантично цілісний й синтаксично неподільний мовний знак, який своїм виникненням і функціонуванням зобов'язаний фраземотворчій взаємодії одиниць лексичного, морфологічного та синтаксичного рівнів. Наприклад: *набивати руку на чому, в чому* – «набувати досвіду, вправності, вміння» [9, с. 805].

У нашій роботі ми погоджуємося з думкою М. П. Баган, яка за характером реалізації заперечення в українській мові виокремлює три групи фразеологізмів [1, с. 153]. Саме тому в статті ми виділяємо аналогічні типи фразеологічних одиниць,